

bloed. In 1894 schrijft Reich in zijn beschouwing der symptomen : „Dies alles ist mit Notwendigkeit auf abgeänderte Chemie des Blutes zuruckzuführen. Das Blut Syphilitischer weicht unbedingt von dem Gesunder ab, wie die verschiedenen Krankheitserscheinungen schon mittelbar beweisen und wie auch von Gauthier dargetan wurde, der darin Wasser und Kochsalz vermindert fand”.

Omstreeks dezen tijd neemt de gedachte van het syphilitisch veranderde bloed reeds meer concrete vormen aan. Allerlei andere chemische onderzoekingen leverden geen resultaat op. Men zocht de verandering in het aantal der erythrocyten, haemoglobine en ijzergehalte van het bloed. Onderzoekingen over een vermeerdering van het eiwitgehalte, reactieveranderingen, vriespuntbepalingen, zelfs de vondsten der moderne immuniteitsleer over de agglutinatie van lues en normaal bloed, het leverde alles geen resultaten op. Langs alle bereikbare wegen tracht men de oude idee van het alteratio sanguinis te bewijzen, totdat dit eindelijk gelukt in de Wassermannsche reactie, een van de belangrijkste ontdekkingen op het gebied der syphilis. Hierdoor werden aan de ziekte nieuwe grenzen gesteld, voornamelijk in het tweede en derde stadium, en met betrekking tot de z.g. metaluetische ziekten (tabes en progressieve paralyse). Voorts ging nu het juiste licht op over de hereditaire en de latente syphilis.

Als laatste element in het syphilisbegrip moet genoemd dat van den *verwekker* der ziekte. Ook hier is het merkwaardig, dat lang voor de ontdekkingen der moderne bacteriologie velen spraken over onzichtbare levende wezens, die de ziekte zouden veroorzaken. Wij wezen er reeds op, dat *Fernelius* zich het contagium voorstelde als iets stoffelijks. De *contagieuze aard* der ziekte bleek reeds zoo-wel in de klinische waarneming als in het experiment. De verwekker der syphilis dankt zijn ontdekking aan de leer der levende verwekkers in het algemeen, in tegenstelling met de reactie van Wassermann, die uit de *syphilisleer zelve voortvloeit*.

Het gelukte aan Schaudin in 1905 in een syphilitische papel spirochaeten aan te toonen, die hij *spirochaeta pallida* noemde. Door reïncultuur en entproeven bij konijnen en apen werd de leer van de levende verwekker bevestigd. Met de biologie van de spirochaeta pallida worden verschillende symptomen in verband gebracht, men vermoedt *neurotrope* en *dermotrope vira* als varianten der *spirochaet*, die in verband staan met het klinisch verloop. De verschillende stadia en recidieven verklaart men als een soort generatiewisseling der verwekkers. De ontwikkeling van het syphilisbegrip als specifieke ziekte is hiermede dan ook niet afgesloten, maar neemt deel aan alle ontdekkingen van pathologie en microbiologie. Wij zagen in de ontwikkeling een overgang van het *mystieke* over het *empirische* en *algemeen pathogenetische* naar het *aetiologisch* principe, waarbij het inzicht in veel opzichten werd verdiept. Andere elementen uit het oude syphilisbegrip betreffende invloed van kli-